

ԳՐԻԳՈՐ ՆԱՐԵԿԱՅԻ: Գրեց Մ. Մկրեան:
Փոքր ութածալ, լաթակազմ, էջ 308,
նկարազարդ: Երևան, 1955: Գին՝ 7
ռուբլի 35 կոպեկ:

Որքան որ ցայտուն նորութիւններով չի
լուսարաներ Նարեկացւոյ ստուերամած
կեանքը, այնուհանդերձ Մկրեան մեզի կու
տայ շահեկան աշխատութիւն մը մեր
մեծագոյն խորհրդապաշտ բանաստեղծի
կեանքին, գործին ու ժամանակին մասին:
Եթէ մէկ կողմ թողունք համայնափարա-
կան տեսութեանց եւ ըմբռնումներու տուր-
քը՝ որոնք մեզի համար արուեստական եւ
խորթ կը մնան, Մկրեանի գործը այլապէս
լաւագոյն ստուերագիրն է, որ ցարդ ու-
նինք Նարեկացիի մասին առ հասարակ:
Անտարակոյս Գարեգին Պատրիարք Սրբա-
ղանի կոթողային երկը՝ Նարեկացւոյ եւ իր
գործին վրայ, միշտ պիտի մնայ մեծար-
ժէք աշխատութիւն մը, գնահատելի ամէն
կերպով:

Մկրեանի ուսումնասիրութիւնը բնա-
կանաբար ունի վիճելի շատ կէտեր եւ տե-
սութիւններ, որոնցմով կարելի չէ զբաղիլ
զրախօսականի մը սուղ սահմաններուն
մէջ: Այնուհանդերձ տանք օրինակ մը. էջ
72, Մկրեան առնելով Ստեփանոս Օրպէ-
լեանի 915 թուին Յուրայի կամ Յուրա-
բերդի բնակչութեան յարձակումը եւ կո-
ղովուտը Տաթևի վանքին, ասիկա կը վե-
րադրէ գիւղացիական ըմբոստութեան՝ ա-
ւատականութեան եւ անոր դաշնակից (իր
ըմբռնումով) եկեղեցականութեան դէմ:
Դասակարգային կոիւ կը տեսնէ հոն: Սա-
կայն ոչ իսկ թեթեւ ճիգ մը՝ նախ պոու-
զելու համար թէ Յուրաբերդի բնակիչնե-
րը հա՞յ էին թէ մասմեաական աղղով:
Սակայն եթէ նոյնիսկ հայ ըլլային, ի՞նչ-
պէս կարելի է վանքի մը հարստութեանց
կողովուտը դասակարգային ընդգրկում նը-
կատել: Մկրեան հակասութեան մէջ ալ
կ'իյնայ երբ կը խորհի որ Տամալէկս գիւ-
ղին բնակիչները Տաթևի վանքին պատու-

հաս եղեր են, ըստ իրեն՝ յանուն դասա-
կարգային ապստամբութեան, ընդդէմ կե-
ղեքիչ վանականութեան: Սակայն հակա-
սութիւնը հոն է որ գիւղը նոյնիսկ վանքին
կալուածը չէ, եւ Սմբատայ կին թաղուհի
Սոփիան է որ գիւղը գնելով՝ վանքին կը
անկախանայ: Անկէ վերջ ընդգրկումն ալ
կը դադրի:

Մկրեան կը նկարագրէ Աղթամարի եկե-
ղեցւոյն քանդակները (էջ 96-97): Ըստ իս՝
այդ քանդակները պատկերացումներն են
ժամանակին լաւ ծանօթ առակներու եւ
մանրամասնութիւն, որոնք մեզի այժմ անծա-
նօթ կը մնան կամ ուսումնասիրութեամբ
չեն ստուգարանուած:

Մկրեան իր գործին էջ 176ին վրայ կու
տայ յիշատակարանը Երեւանի թիւ 2929
մեծարժէք ձեռագրին, որ Նարեկի մեզի
հասած մէկ օրինակն է, գրուած 1257
Կիլիկիա: Ան կու տայ յիշատակարանին
մէկ մասը սապէս.

«... Բայց գրեցաւ սա ի հռչակաւոր մեծ
անապատիս որ Դրաղարկ վերածայնի,
ընդ Հովհաննես սուրբ աստուածածնիս
... եւ այլն»:

Անտարակոյս յիշատակարանին ընդդը-
ծած մասս սխալ ընթերցման արդիւնք է
եւ պէտք է սրբադրել ընդ հովհաննէս սուրբ
Աստուածածնիս...: Հովհաննէս անտա-
րակոյս պիտի գրուէր Յովային ատեն:

Կը փակեմ զրախօսականս, յանձնարա-
րելով աշխատութիւնը իբր ընտիր գործ
մը եւ շահեկան: Յաւալի է որ գոնէ ինծի
հասած օրինակին թուղթը վատորակ է եւ
տպագրութիւնը դէշ: Մկրեան՝ հակառակ
որ Նարեկի նման զմայլելի հեղինակի մը
եւ անոր սքանչելի հայերէնին մասին կը
խօսի, խղճի անխմանալի հանդարտու-
թեամբ մը խաթարած է մեր լեզուն ֆոն,
մոտիվ, կոմպոզիցիա (ասոնք միայն եր-
կու տողի մէջ, էջ 96), մասսա, փեռտալ,
միստիկայ (նոյնպէս էջ 75), ափսոս,
ոիթմ, էսքետիկ, եւն. անհարադատու-
թիւններով:

Յ. ՔԻՒՐՏԵԱՆ

○ ԱՐԱՐԱՏԻ ՍՏՈՐՈՏԷՆ ○

ՊԱՇՏՈՆԱԿԱՆ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԷԶՄԻԱՅՆԷՆ

(10 Ապրիլ, 1959)

Ս. Էջմիածնի Մայր Տաճարի Աւագ Սե-
ղանի վերակառուցման առթիւ, Վեհա-
փառ Հայրապետի սիրալիր համաձայնու-
թեամբ, Երեւանի Գիտութիւնների Ակա-
դեմիան պեղումներ կատարեց Ս. Սեղանի
բեմի տակ, ղեկավարութեամբ ճարտ. Ալ.
Սահինեանի:

Սոյն թուի Ապրիլի Տին Երեւանից հրա-
ւիրուած հնագէտների եւ ճարտարապետ-
ների յանձնաժողովը տեղում քննելով պե-
ղումների արդիւնքները, հաստատեց հե-
տեւեալը.

1. — Այժմեան Ս. Սեղանի տակ, մօտ
1,5 մէր խորութեան, յայտնաբերուեցին
Ե. դարում, Վահան Մամիկոնեանի կող-
մից կառուցուած Աւագ Սեղանի խարխու-
ղները, բեմը եւ Վէմ քարը պահպանուած
անաղարտ վիճակում:

2. — Ե. դարի բեմի որոշ սրբատաշ քա-
րերի վրայ պահպանուած են հնագոյն որ-
մանկարների մնացորդներ:

3. — Ե. դարի Ս. Սեղանի կառուց-
ուածքի ներսում պահպանուած են առա-
ւել հնագոյն խորանի պատեր, որոնք ըստ
իրենց կառուցուածքի եւ շինարարական
տեխնիկայի՝ զոյգութիւն են ունեցել մինչեւ
Ե. դարը: Այդ կարող է լինել Ս. Գրիգոր
Լուսաւորչի օրով (301 թ.) կառուցուած
խորանը կամ թերեւս պատկանել է առաւել
հնագոյն շրջանի սրբավայրի:

4. — Ե. դարի բեմի ներքեւի շարժ-
ուածքի մէջ, հորիզոնական ուղղութեամբ,

յայտնաբերուած է Ուրարտական ժամա-
նակաշրջանի (2-րդ դար Բ. ա) մի սրբա-
տաշ որձաքարից (քաղալո) յղկուած մի
մեծ կոթող, որը եւ հաւանում է (3,10×0,
73×0,53 մ.) հանդիսանում է ցարդ յայտ-
նի Ուրարտական կոթողներից ամենա-
մեծը:

Այդ հնագիտական յուշարձանը վկայում
է Մայր Տաճարի ստեղծումից աւելի քան
մէկ հազարամեակ առաջ, Ս. Էջմիածնի
շրջապատում, թերեւս Ուրարտական ժա-
մանակաշրջանից զոյգութիւն ունեցող՝ մը-
շակութային կեանքի կենտրոնի առկայու-
թիւնը:

Վեհափառ Հայրապետը հաստատեց հը-
նագէտ-ճարտարապետների առաջարկու-
թիւնները, այն է.

1. — Մայր Տաճարի նոր կառուցուելիք
Աւագ Սեղանի մակերեսը պատել երկաթ-
բեթոնով, պահպանելով բեմի տակ պե-
ղումների հետեւանքով ներկայիս առաջա-
ցած դեմնափոր տարածութիւնը իր անց-
քերով եւ Ս. Սեղանի ետեւի կողմից (Թան-
գարանից) յատուկ մուտք բանալ ընդհա-
նուր դիտման համար, որպէս սրբավայր
եւ պատմական յուշարձան:

2. — Ուրարտական որձաքար կոթողը
զուրս հանել իր տեղից եւ կանգնեցնել Ս.
Էջմիածնի բակում մի յարմար տեղ, յա-
տուկ պատուանդանի վրայ, իրբեւ յուշար-
ձան-կոթող: